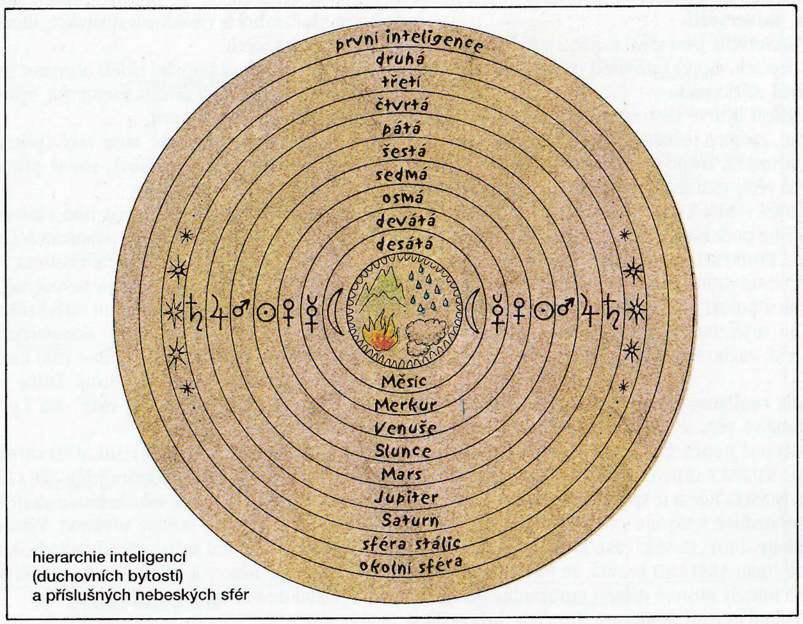

A Avicenna: metafyzika a kosmologie

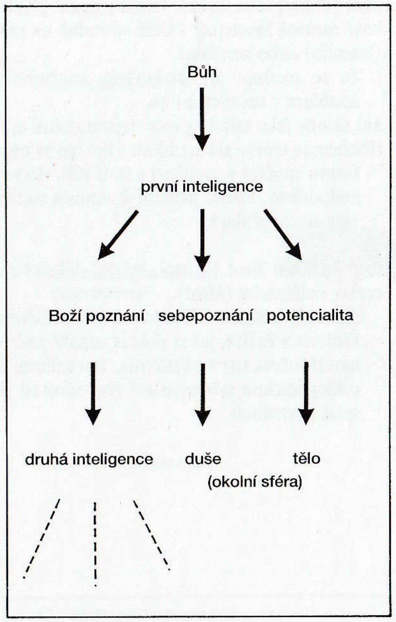

B Avicenna: vznik inteligencí

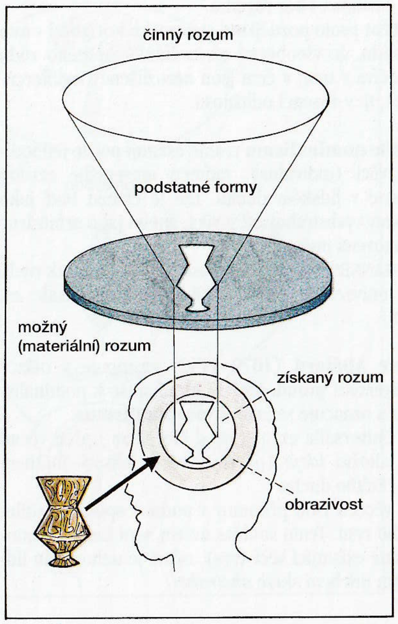

C Averroes: nauka o rozumu a poznání

Arabská filosofie

V duchovním vývoji křesťanského Západu ve středověku sehrál ohromnou roli vliv arabského světa. Arabská *věda*, zvláště lékařství, podstatně překonávala úroveň latinského Západu. Především však islámská kultura v letech 800–1200 představovala záruku uchování *řecké* filosofie a vědy.

Řecká díla byla ve velkých překladatelských školách převedena do arabštiny a přes maurské Španělsko dospěla na Západ.

Tímto způsobem získal křesťanský středověk přístup k veškerým ARISTOTELOVÝM spisům (nejenom k logickým textům, které přeložil BOËTHIUS). Důsledkem byl rozkvět empirických věd.

AL-FARÁBÍ (asi 875–950) usiluje o syntézu ARISTOTELA a novoplatónismu. Rozvíjí přitom obsáhlý metafyzický popis světa, v němž spájí plótínskou *myšlenku emanace* s aristotelskou naukou o *intelektu* (řecky *nús*, lat. *intelligentia*).

Na jeho základních myšlenkách staví filosofie proslulého lékaře **Avicenny** (IBN SÍNÁ, 980–1037). Jeho **metafyzika** se zakládá na rozlišení mezi bytím, které je *nutně* samo o sobě (= Bůh), a bytím, které je nutně skrze něco jiného. Jelikož podle AVICENNY může nutná bytost vždy vytvořit opět jen jedno (neboť v sobě nemá žádnou mnohost), vytváří Bůh určitou duchovní bytost (první inteligenci), a to nutně a od věčnosti.

Bůh je jediné bytí, v němž nelze oddělit *esenci* a *existenci*, a které je proto nutné samo o sobě.

Veškeré ostatní bytí je nutné podmíněně a dělí se na věčné a pomíjivé.

Z duchovní činnosti stvořené první *inteligence* pramení hierarchické stvoření světa. (obr. A, B)

Na nejnižším stupni vzniká *činný rozum*, jehož úkolem je osvítit *trpný rozum* člověka a obdařit pozemskou matérii formami.

Jelikož předměty a lidský duch pocházejí z téhož pramene, je možné adekvátní poznání světa. Cílem života je sjednocení s činným rozumem.

Tento koncept byl kritizován theologicky. Pokud totiž svět jest skrze Boha nutně a věčně, popírá se tak každý akt stvoření ve vlastním smyslu. Nejvlivnější útoky podnikl AL-GHAZÁLÍ (asi 1058–1111), jenž se pomocí gnoseologických argumentů pokouší předvést hranice filosofie ve vztahu k Bohu.

Averroes (IBN RUŠD; asi 1126–1198) ovlivnil latinský Západ především svými obsáhlými **komentáři** k ARISTOTELOVU dílu. Tak jako byl ARISTOTELÉS nazýván „Filosofem", přezdívalo se AVERROOVI „Komentátor". Rozlišují se tři skupiny:

- *parafráze* stručně shrnují ARISTOTELOVY výsledky.
- *střední* komentáře objasňují obsah ARISTOTELOVY nauky a podávají vlastní stanovisko.
- *velké* komentáře nabízejí podrobné objasnění ARISTOTELOVA textu.

AVERROES usiluje o sjednocení *filosofie* a islámského *náboženství*. Rozlišuje přitom různé stupně porozumění Koránu, které vždy odpovídají lidské schopnosti pochopení.

Ve své nauce o **intelektu** rozlišuje *činný* rozum, který obdařuje inteligibilními formami, a *možný* rozum, který je přijímá. Oba jsou věčné a nadindividuální.

Aktualizací forem v možném rozumu ve vztahu ke konkrétnímu člověku vzniká individuální *získaný* rozum.

Ten je vázán na člověka, tedy je smrtelný. AVERROOVA nauka tak vylučuje osobní nesmrtelnost jednotlivých duší.

K významným židovským filosofům středověku patří **Avicebron** (IBN GEBIROL; asi 1025–1058) stejně jako **Moses Maimonides** (MOŠE BEN MAIMON; 1135–1204). Oba se narodili ve Španělsku a svá hlavní díla sepsali v arabštině.

Podle AVICEBRONA dospívá veškeré bytí z *Boží vůle* k existenci skrze sjednocení *látky* a *formy*.

Vše (kromě Boha) je složeno z *universální* látky – i duchovní bytosti.

Látkou přitom AVICEBRON nemíní tělesovost, což je jen určitá forma látky, nýbrž čirou potencialitu k přijetí formy, jejímž přistoupením teprve dospívá k existenci.

MAIMONIDES získal vliv hlavně svým dílem *Vůdce zbloudilých*. Obrací se k těm, kteří v důsledku filosofování zbloudili ve víře, a chce ukázat, jak si mohou víru prostřednictvím vědy opět osvojit.

Pokud biblická místa odporují vědeckým poznatkům, je nutno je vyložit alegoricky.

MAIMONIDES je příznivcem *negativní theologie*. Tvrdí totiž, že o Boží jsoucnosti lze hovořit pouze v negacích. Afirmace se týkají pouze jeho působení, nikoli jeho podstaty.